

PK VIII TK 45.2016

(P 4/16)

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KAN C E L A R I A	
wpl. dnia	26.09.2016
L.dz.	L.zał. ....

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku z pytaniem prawnym Sądu Rejonowego w Chorzowie Wydział VII Karny, czy art. 19 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U., poz. 396) jest zgodny z art. 32 ust. 1, art. 78, art. 42 ust. 2, art. 45 ust. 1 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

– na podstawie art. 28 pkt 6 oraz art. 34 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U., poz. 1157) –

przedstawiam następujące stanowisko:

- 1) art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U., poz. 396), w zakresie, w jakim stanowi, że przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego w brzmieniu nadanym powołaną ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. nie stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy, jest zgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 78, art. 42 ust. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji;**

- 2) postępowanie w pozostałym zakresie podlega umorzeniu na podstawie art. 83 ust. 1 w związku z art. 40 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U., poz. 1157) – wobec niedopuszczalności wydania orzeczenia.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 17 grudnia 2015 r., sygn. akt _____, Sąd Rejonowy w Chorzowie Wydział VII Karny przedstawił Trybunałowi Konstytucyjnemu przytoczone na wstępie pytanie prawne. Pytanie to sformułowane zostało na tle następującego stanu faktycznego i prawnego.

W dniu _____ maja 2013 r. skazany M _____ B. złożył do Sądu Rejonowego w Chorzowie wniosek o wydanie wyroku łącznego. Postanowieniem z dnia _____ sierpnia 2014 r. Sąd Okręgowy w Ł _____ przekazał sprawę – jako właściwemu – Sądowi Rejonowemu _____ Ł _____ Postanowieniem z dnia _____ października 2014 r. Sąd Rejonowy _____ Ł _____ przekazał sprawę – jako właściwemu – Sądowi Rejonowemu w Chorzowie. Z uwagi na potrzebę skompletowania akt ten ostatni sąd nie zdołał jednak rozpoznać sprawy do dnia 30 czerwca 2015 r.

W dniu 1 lipca 2015 r. weszła w życie ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U., poz. 396) – zwana dalej „ustawą z 20 lutego 2015 r.”¹. Ustawa ta, w art. 1 pkt 46-54 oraz w art. 5 pkt 40-46 (sąd pytający na str. 1 postanowienia z 17 grudnia 2015 r. oczywiście omyłkowo mówi o § 1 pkt 46-54 oraz o § 5 pkt 40-46), dokonała zasadniczej reformy zasad łączenia kar i środków karnych. Jednocześnie artykuł 19 tej ustawy wprowadził w tym zakresie dwa przepisy o charakterze przejściowym. Po pierwsze, zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r.,

---

¹ Zaznaczyć przy tym należy, że – zgodnie z art. 29 ustawy z 20 lutego 2015 r. – niektóre jej przepisy weszły w życie wcześniej, jednak regulacje te nie mają znaczenia dla niniejszej sprawy.

przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego („Zbieg przestępstw oraz łączenie kar i środków karnych”) w brzmieniu nadanym ustawą z 20 lutego 2015 r. nie stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy – chyba że zachodzi potrzeba orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem po dniu wejścia w życie tej ustawy. Po drugie, w myśl art. 19 ust. 2 ustawy z 20 lutego 2015 r., jeżeli prawomocnie orzeczona przed dniem wejścia w życie tej ustawy kara łączna jest wyższa niż górna granica wymiaru kary łącznej określona w Kodeksie karnym w brzmieniu nadanym tą ustawą, wymierzoną karę łączną obniża się do górnej granicy wymiaru kary łącznej określonej w Kodeksie karnym w brzmieniu nadanym tą ustawą.

W związku z wejściem w życie ustawy z 20 lutego 2015 r. Sąd Rejonowy w Chorzowie stwierdził, co następuje.

Gdyby wobec M B. zastosować Kodeks karny w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z 20 lutego 2015 r., to łączeniu podlegałyby kary wymierzone mu wyrokami: Sądu Rejonowego Ł – z grudnia 2011 r., sygn. , Sądu Rejonowego w C – z kwietnia 2012 r., sygn. , Sądu Rejonowego Ł – z kwietnia 2012 r., sygn. i Sądu Rejonowego w C – z marca 2013 r., sygn. Łącząc kary orzeczone wymienionymi wyrokami, Sąd mógłby wymierzyć karę łączną w granicach od 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności do 8 lat i 4 miesięcy pozbawienia wolności – Sąd brałby bowiem wówczas pod uwagę kary jednostkowe orzeczone za poszczególne przestępstwa.

Gdyby natomiast wobec M B. zastosować Kodeks karny w brzmieniu obowiązującym po wejściu w życie ustawy z 20 lutego 2015 r., to połączeniu podlegałyby kary wymierzone nie tylko czterema wyżej wymienionymi wyrokami, ale nadto wyrokiem Sądu Rejonowego Ł

z września 2010 r., sygn. Sąd mógłby w takiej sytuacji orzec karę łączną w granicach od 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności do 7 lat i 2 miesięcy pozbawienia wolności – sąd brałby bowiem wówczas pod uwagę zarówno kary jednostkowe, jak i łączne.

Uwzględniając brzmienie Kodeksu karnego zarówno sprzed wejścia w życie ustawy z 20 lutego 2015 r., jak i obowiązujące po wejściu w życie tej ustawy, Sąd byłby zobowiązany do połączenia kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania orzeczonych wyrokiem Sądu Rejonowego Ł , sygn. i Sądu Rejonowego w C , sygn. Jednakże, łącząc kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem i bez zawieszenia ich wykonania na zasadach określonych w Kodeksie karnym w jego brzmieniu obowiązującym po wejściu w życie ustawy z 20 lutego 2015 r., Sąd byłby zobowiązany przyjąć, że miesiąc kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania równa się 15 dniom kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania – takie zaś korzystne dla skazanego rozwiązanie nie było znane Kodeksowi karnemu w jego brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z 20 lutego 2015 r.

Sąd w związku z powyższym uznał, że zastosowanie w tej sprawie przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego, w jego brzmieniu obowiązującym po wejściu w życie ustawy z 20 lutego 2015 r., byłoby wobec M B. korzystniejsze. Po pierwsze, maksymalny wymiar kary łącznej byłby na podstawie znowelizowanych przepisów niższy. Po drugie, połączono by nie cztery, ale pięć kar pozbawienia wolności – tym samym nie podlegałyby odrębnemu wykonaniu kara pozbawienia wolności orzeczona wyrokiem Sądu Rejonowego Ł , sygn. Skoro jednak wszystkie wyroki wydane w stosunku do M B. uprawomocniły się przed dniem 1 lipca 2015 r., to tym samym – zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy z 20

lutego 2015 r. – Sąd winien zastosować w tej sprawie przepisy rozdziału IX Kodeksu karnego w ich brzmieniu sprzed wejścia w życie powołanej ustawy nowelizującej, czyli przepisy dla skazanego mniej korzystne.

Fakt, iż art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. zamknął Sądowi Rejonowemu w Chorzowie drogę do zastosowania wobec M B. nowych, korzystniejszych dla niego uregulowań Kodeksu karnego określających zasady łączenia kar i środków karnych, skłonił Sąd do skierowania pytania prawnego co do zgodności tego przepisu z art. 32 ust. 1, art. 78, art. 42 ust. 2, art. 45 ust. 1 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w oparciu o zarzuty i argumenty, które omówione zostaną dalej. Równocześnie jednak Sąd objął pytaniem prawnym także zgodność art. 19 ust. 2 ustawy z 20 lutego 2015 r. z wymienionymi wyżej artykułami Konstytucji, a ponieważ w tym ostatnim zakresie dopuszczalność pytania Sądu Rejonowego w Chorzowie budzi *prima facie* wątpliwości, do kwestii tej należy odnieść się w pierwszej kolejności.

Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą Trybunału Konstytucyjnego, na każdym etapie postępowania konieczne jest kontrolowanie, czy nie zachodzi któraś z ujemnych przesłanek wydania wyroku, skutkujących obligatoryjnym umorzeniem postępowania. W świetle art. 193 Konstytucji, pytanie prawne jest środkiem prawnym inicjującym postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym w trybie kontroli konkretnej, której cechą charakterystyczną jest ścisły związek z postępowaniem toczącym się w indywidualnej sprawie. Dopuszczalność zadania pytania prawnego jest uzależniona od spełnienia trzech przesłanek: podmiotowej, przedmiotowej oraz funkcjonalnej. Zgodnie z przesłanką podmiotową, pytanie prawne może zadać jedynie sąd. Związanie przesłanką przedmiotową powoduje, że przedmiotem oceny w postępowaniu zainicjowanym pytaniem prawnym może być wyłącznie kwestia zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą. Zgodnie zaś z przesłanką funkcjonalną, pytaniem prawnym można

skutecznie zainicjować postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym tylko wtedy, gdy od odpowiedzi Trybunału zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed pytającym sądem. Istnienie takiej relacji można przyjąć wówczas, gdy w razie utraty mocy obowiązującej przez przepis poddany kontroli orzeczenie wydane w sprawie rozpatrywanej przez pytający sąd będzie miało treść różną od tej, którą miałyby w razie, gdyby orzeczenie w sprawie zostało oparte na zakwestionowanym przepisie. Przy tym zależność pomiędzy odpowiedzią na pytanie prawne a rozstrzygnięciem sprawy ma określić przede wszystkim pytający sąd i to na nim spoczywa ciężar uprawdopodobnienia spełnienia przesłanki funkcjonalnej (*vide* – postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 grudnia 2014 r., sygn. akt P 34/14, OTK ZU nr 11/A/2014, poz. 125 i orzeczenia tam powołane).

W świetle powyższych kryteriów należy zatem już na wstępie zauważyć, że pytanie Sądu Rejonowego w Chorzowie nie spełnia przesłanki funkcjonalnej w zakresie dotyczącym zgodności z wymienionymi w nim przepisami Konstytucji art. 19 ust. 2 ustawy z 20 lutego 2015 r. Przepis ten bowiem, jak wskazano wyżej, reguluje sytuację, w której prawomocnie orzeczona jeszcze przed dniem wejścia w życie ustawy z 20 lutego 2015 r. kara łączna jest wyższa niż górna granica wymiaru kary łącznej określona w Kodeksie karnym w brzmieniu nadanym tą ustawą. Tymczasem z uzasadnienia postanowienia pytającego Sądu (s. 3-4) nie wynika, aby sytuacja taka zachodziła w niniejszej sprawie, tj. by Sąd ten badał, czy orzeczona wcześniej wobec M B. kara łączna jest surowsza niż kara, jaką można by mu wymierzyć na zasadach wprowadzonych ustawą z 20 lutego 2015 r. Stąd też rozważania Sądu na gruncie art. 19 ust. 2 tej ustawy mają charakter wyłącznie hipotetyczny i wydają się zmierzać do niedopuszczalnej w trybie art. 193 Konstytucji kontroli abstrakcyjnej. Dlatego postępowanie w tym zakresie winno zostać umorzone na podstawie art. 83 ust. 1 w związku z art. 40 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym – wobec niedopuszczalności orzekania.

Odnosnie natomiast do art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. Sąd pytający podniósł zarzuty opisane poniżej

Art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. jest sprzeczny z art. 32 ust. 1 Konstytucji, albowiem doprowadza do różnego traktowania osób znajdujących się w podobnej sytuacji prawnej. O zasadach łączenia kar w stosunku do danej osoby decyduje nie data popełnienia przez nią czynu, ale data uprawomocnienia się w stosunku do niej wyroku skazującego. Odpowiedzialność karna odrywa się zatem od zachowania sprawcy i zostaje powiązana z działalnością wymiaru sprawiedliwości, tj. z szybszą lub wolniejszą reakcją organów państwa na zachowanie przestępcze. Tymczasem z łatwością można sobie wyobrazić sytuację, w której sprawca takich samych lub bardzo podobnych przestępstw jak te, które popełnione zostały przez M B., zostanie prawomocnie skazany po 1 lipca 2015 r. i zostanie wobec niego zastosowany Kodeks karny w brzmieniu zmienionym ustawą z 20 lutego 2015 r. Możliwość odmiennego potraktowania podmiotów znajdujących się w podobnej sytuacji nie jest wprawdzie wykluczona, jednakże takie zróżnicowanie winno być uzasadnione koniecznością ochrony innych wartości konstytucyjnych i pozostawać w odpowiedniej proporcji do celu, który ustawodawca zamierza osiągnąć, przy czym cel ten musi być godny ochrony w świetle przepisów Konstytucji. Tymczasem, w ocenie pytającego Sądu, nie ma żadnego usprawiedliwienia dla odstępstw od równego traktowania przy wymierzaniu kary łącznej, gdyż nie sposób uznać daty wydania wyroku za relewantną cechę uzasadniającą zróżnicowanie sytuacji prawnej skazanych. Brzmienie art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. – jak wskazuje Sąd pytający – może wręcz zachęcać niektórych skazanych przed dniem 1 lipca 2015 r. do popełnienia kolejnego przestępstwa już po tej dacie, aby w ten sposób skorzystać z nowych zasad orzekania kary łącznej.

Art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. jest sprzeczny z art. 78 i art. 42 ust. 2 Konstytucji, albowiem wynikające z kwestionowanego przepisu „odwrócenie” reguły intertemporalnej wyrażonej w art. 4 § 1 Kodeksu karnego może mieć istotny wpływ na prawo do zaskarżania orzeczeń wydawanych w pierwszej instancji i na prawo do obrony. Gdyby bowiem ustawodawca nie wprowadził art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r., sąd, rozpoznając sprawę o wydanie wyroku łącznego, musiałby uzasadnić, która ustawa – tj. Kodeks karny w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z 20 lutego 2015 r. czy w brzmieniu po jej wejściu w życie – jest względniejsza dla sprawcy.

Zdaniem Sądu pytającego, przepis art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. jest niejasny, co może znacznie utrudnić sformułowanie zarzutów i złożenie skutecznej apelacji w sprawie. Stąd też przepis ten jest sprzeczny nie tylko z art. 78 i art. 42 ust. 2 Konstytucji, lecz także z prawem do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy, sformułowanym w art. 45 ust. 1 Konstytucji. Trudno bowiem o sprawiedliwy wyrok, gdy zadaniem sądu jest porównywanie dwóch stanów prawnych opartych na całkowicie odrębnych założeniach, a więc w istocie nieporównywalnych. Do istoty wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawa do sądu należy również odpowiednie ukształtowanie procedury umożliwiającej wydanie sprawiedliwego rozstrzygnięcia, jak również poprawna redakcja przepisów prawa materialnego, umożliwiająca polemikę z rozstrzygnięciem sądu. Tymczasem przepis narzucający sądowi orzekającemu w przedmiocie wydania wyroku łącznego zasadę stosowania ustawy wcześniejszej *de facto* ogranicza prawo do sądu – nie poprzez wyłączenie dopuszczalności uruchomienia postępowania i uzyskania rozstrzygnięcia, ale poprzez ograniczenie podstawy prawnej tego rozstrzygnięcia. Wyłączenie zaś możliwości skorzystania z nowych, względniejszych przepisów w sposób pośredni narusza prawo do obrony materialnej.

Art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. jest wreszcie, zdaniem Sądu pytającego, sprzeczny z art. 2 Konstytucji, z którego wynika wymóg jakości stanowionego prawa, tak od strony technicznej – a więc respektowania wymogów określoności, jasności i niesprzeczności – jak i od strony aksjologicznej, tj. zgodności z wartościami demokratycznego państwa prawa. W materialnym prawie karnym istnieje tradycja konstruowania przepisów intertemporalnych w ten sposób, że stosuje się ustawę nową jako w założeniu bardziej racjonalną – przy jednoczesnym zachowaniu wyjątku polegającego na stosowaniu ustawy obowiązującej poprzednio, jeśli jest ona względniejsza dla sprawcy. Późniejsza zmiana stanu prawnego nie powinna wywoływać skutków niekorzystnych dla sprawcy. Tymczasem art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. zrywa z tą zasadą, osłabiając zaufanie do państwa i poziom bezpieczeństwa prawnego. Skazani zostali zaskoczeni nagłą zmianą systemu prawnego i uchyleniem „ekspektatywy” skorzystania na swoją korzyść z przyszłej zmiany stanu prawnego w zakresie łączenia kar. O materialnej niesprawiedliwości art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. świadczy wprowadzone przez ten przepis zróżnicowanie traktowania sprawców stosownie do daty orzekania przez sąd. Odnosi się to w szczególności do osób, które były skazane na kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania, które to kary w praktyce orzekane były w wysokości niewspółmiernie surowej – przy czym ta niewspółmierna surowość aktualizowała się dopiero wtedy, gdy zarządzane było wykonanie kary. Osoby te, na skutek obowiązywania art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r., nie mogą skorzystać z bardziej korzystnych zasad łączenia takich kar.

Odnosząc się do kwestii zgodności art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. z art. 32 ust. 1 Konstytucji, należy w pierwszej kolejności zbadać kwestię dopuszczalności pytania prawnego z uwagi na przedmiot kontroli. Otóż art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. zawiera w istocie dwie normy prawne. Wynika z niego po pierwsze, że przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego w

brzmieniu nadanym ustawą z 20 lutego 2015 r. nie można stosować do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy. Po drugie, przepisy rozdziału IX Kodeksu karnego w brzmieniu nadanym ustawą z 20 lutego 2015 r. można stosować, gdy zachodzi potrzeba orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem po dniu wejścia w życie tej ustawy, tj. gdy zachodzi potrzeba łączenia kary/kar orzeczonej/orzeczonych prawomocnie do 30 czerwca 2015 r. z karą/karami orzeczoną/orzeczonymi prawomocnie od 1 lipca 2015 r. Tymczasem w stanie faktycznym i prawnym przedstawionym przez Sąd Rejonowy w Chorzowie zachodzi potrzeba orzeczenia tylko i wyłącznie w przedmiocie łączenia kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie ustawy z 20 lutego 2015 r. Zatem, mając na uwadze wyżej przytoczone przesłanki dopuszczalności pytania prawnego – w tym w szczególności przesłankę funkcjonalną – pytanie prawne Sądu Rejonowego w Chorzowie należy uznać za dopuszczalne tylko w części dotyczącej zgodności art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. z Konstytucją w zakresie, w jakim kwestionowana norma stwierdza, że przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego w brzmieniu nadanym ustawą z 20 lutego 2015 r. nie stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy.

W doktrynie podkreśla się, że wprowadzona ustawą z 20 lutego 2015 r. nowelizacja Kodeksu karnego nie ogranicza się do korekty niektórych wcześniej obowiązujących rozwiązań materialnoprawnych w zakresie łączenia kar, ale oznacza nowelizację, która po raz pierwszy od 1932 r. ingeruje w modelowe podstawy instytucji kary łącznej (tak np. P. Kardas, *Jeden czy dwa modele wymiaru kary łącznej? O paradoksach nowej regulacji kary łącznej*, Prokuratura i Prawo 2015/11, s. 5-30). Dokonano m.in. następujących zmian:

- obowiązek wymiaru kary łącznej aktualizuje się w razie popełnienia przez sprawcę dwóch lub więcej przestępstw oraz wymierzenia za nie kar tego samego rodzaju albo innych kar podlegających łączeniu (art. 85 § 1

- znowelizowanego Kodeksu karnego); tym samym wyeliminowano warunek nieprzedzielenia przestępstw chociażby nieprawomocnym wyrokiem co do któregośkolwiek z nich;
- podstawą kary łącznej są wymierzone kary jednostkowe i kary łączne (art. 85 § 2 znowelizowanego Kodeksu karnego); zrezygnowano tym samym z zasady, że podstawą kary łącznej mogą być wyłącznie kary jednostkowe;
  - łączyć można tylko kary podlegające wykonaniu (art. 85 § 2 znowelizowanego Kodeksu karnego), co oznacza m.in., że przestało być możliwe objęcie karą łączną kary wykonanej;
  - wprowadzono nowe przesłanki negatywne łączenia kar (art. 85 § 3 i art. 85 § 4 znowelizowanego Kodeksu karnego);
  - wprowadzono do ustawy dyrektywy wymiaru kary łącznej (art. 85a znowelizowanego Kodeksu karnego);
  - wprowadzono nowe, wyższe granice wymiaru kary łącznej (art. 86 znowelizowanego Kodeksu karnego), nowe zasady łączenia kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności (art. 87 znowelizowanego Kodeksu karnego) oraz kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania i kar pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia ich wykonania (art. 89 i art. 89a znowelizowanego Kodeksu karnego), a także nowe zasady stosowania środków karnych orzeczonych za jedno lub kilka zbiegających się przestępstw (art. 90 znowelizowanego Kodeksu karnego).

Wymienionych zmian nie można w sposób uogólniony określić jako bardziej lub mniej korzystne dla sprawcy. W doktrynie zauważono, że część tych zmian liberalizuje zasady wymiaru kary łącznej, a część ujmuje te zasady w sposób bardziej restryktywny (tak np. J. Majewski, *Kodeks karny. Komentarz do zmian 2015*, komentarz do art. 85 Kodeksu karnego, LEX 2015). Tym samym więc określenie, które brzmienie Kodeksu karnego jest w zakresie kary łącznej względniejsze dla sprawcy, możliwe jest tylko w okolicznościach konkretnej

sprawy. W stanie faktycznym i prawnym przedstawionym przez Sąd Rejonowy w Chorzowie względniejsze dla M B. jest brzmienie wprowadzone ustawą z 20 lutego 2015 r.

Zgodnie z poglądem utrwalonym w orzecznictwie i doktrynie (tak np. J.K. Leżak, *Orzekanie kary łącznej w wyroku łącznym na podstawie art. 89 § 1 Kodeksu karnego a stosowanie art. 4 § 1 Kodeksu karnego. Uwagi na marginesie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca, 2011 r., IV KK 159/11, Ius Novum 2012/4, s. 31-43*), do orzekania kary łącznej w wyroku łącznym stosuje się ogólną zasadę intertemporalną wyrażoną w art. 4 § 1 Kodeksu karnego, który stwierdza, że jeżeli w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia przestępstwa, stosuje się ustawę nową, jednakże należy stosować ustawę obowiązującą poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy. M B. mógłby zatem skorzystać z względniejszych dla niego przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego w brzmieniu nadanym ustawą z 20 lutego 2015 r., gdyby nie stał temu na przeszkodzie objęty pytaniem prawnym Sądu Rejonowego w Chorzowie art. 19 ust. 1 tej ustawy, wyłączający stosowanie w tym konkretnym stanie faktycznym i prawnym art. 4 § 1 Kodeksu karnego.

Za takim rozumieniem art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. wypowiada się jednoznacznie orzecznictwo sądów. I tak – w postanowieniu z dnia 29 lipca 2015 r., sygn. II AKz 410/15 – Sąd Apelacyjny w Katowicach stwierdził: „Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 roku (...) przepisów rozdziału IX ustawy, o której mowa w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, nie stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, chyba że zachodzi potrzeba orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem. Wobec powyższego w przypadku, gdy wszystkie kary podlegające łączeniu zostały orzeczone prawomocnie przed 1 lipca 2015 r., podstawą orzekania w wyroku łącznym kary

łącznej będzie kodeks karny w brzmieniu obowiązującym przed 1 lipca 2015 roku. W cytowanym powyżej art. 19 ust. 1 ustawy nowelizującej ustawodawca zdecydował, że jedynym przypadkiem nowego orzekania kary łącznej obejmującej kary prawomocnie orzeczone przed 1 lipca 2015 roku, jest sytuacja prawomocnego skazania po 1 lipca 2015 roku i wówczas otwiera się droga do wydania wyroku łącznego na nowych zasadach, obejmująca nimi także kary, które przed 1 lipca 2015 roku nie mogły być podstawą orzekania kary łącznej”. Z kolei w postanowieniu z dnia 13 listopada 2015 r., sygn. III KK 393/15, Sąd Najwyższy – orzekając w stanie faktycznym dotyczącym wniosku o wydanie wyroku łącznego obejmującego wyroki orzeczone prawomocnie jeszcze przed 1 lipca 2015 r. – stwierdził: „(...) w ponownym orzekaniu Sąd winien pamiętać o treści art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. (...) przepis ten w realiach niniejszej sprawy wyklucza stosowanie art. 4 § 1 Kodeksu karnego i nakazuje orzekać według przepisów obowiązujących poprzednio”.

Na marginesie należy odnotować, że ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U., poz. 437) wprowadziła w zakresie problematyki kary łącznej zmiany w art. 85 § 3 i 3a oraz w art. 86 § 3 Kodeksu karnego. Zmiany te jednakże nie mają wpływu na obowiązywanie reguły intertemporalnej zawartej w art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. oraz nie modyfikują w istotny sposób opisanych wyżej nowatorskich zasad wymiaru kary łącznej ukształtowanych w tej ostatniej ustawie.

Reasumując, orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, eliminujące z obrotu prawnego art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. w zakresie, w jakim norma ta stwierdza, że przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego w brzmieniu nadanym ustawą z 20 lutego 2015 r. nie stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy, otworzyłoby M

B. drogę do skorzystania z względniejszych dla niego przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego w brzmieniu nadanym ustawą z 20 lutego 2015 r.

Odnosząc się do pytania Sądu Rejonowego w Chorzowie, czy art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. jest w powołanym zakresie zgodny z zawartą w art. 32 ust. 1 Konstytucji zasadą równości w prawie, zauważyć należy, że równość dwóch lub więcej podmiotów polega na ich przynależności do co najmniej jednej i tej samej klasy, wyróżnionej ze względu na określoną cechę istotną (relewantną). To więc w zależności od cechy istotnej, przyjętej za podstawę oceny, te same podmioty mogą być uznane za podobne, co uzasadni ich równe traktowanie, lub za odmienne, co wyłączy obowiązek stosowania w odniesieniu do nich zasady równości. Zasadnicze znaczenie w odniesieniu do zasady równości ma zatem ustalenie cechy istotnej, która charakteryzuje daną osobę (grupę osób) i która przesądza o uznaniu porównywanych podmiotów za podobne lub znajdujące się w porównywalnej (podobnej) sytuacji. Wybór danej cechy relewantnej jest wyborem aksjologicznym, jednakże powinien być dokonywany w oparciu o racjonalne i zobiektywizowane kryteria. Jak bowiem podkreślił Trybunał Konstytucyjny, równość wobec prawa, to także zasadność wybrania tego, a nie innego kryterium zróżnicowania podmiotów (adresatów) prawa (*vide* – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 października 2012 r., sygn. akt K 27/11, OTK ZU nr 9/A/2012, poz. 102).

Argumentacja Sądu pytającego sprowadza się w istocie do zakwestionowania zasadności kryterium zróżnicowania podmiotów prawa wprowadzonego przez ustawodawcę w art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r., tj. kryterium daty uprawomocnienia się wyroków, w których orzeczone zostały kary mające podlegać łączeniu. Wbrew jednak argumentacji rozwiniętej przez Sąd pytający, kryterium tego nie można uznać za nieracjonalne lub nieobiektywne.

Przede wszystkim należy zauważyć, że szczególna reguła intertemporalna, ustanowiona w art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r., odnosi się nie do wszystkich kar łącznych, ale tylko i wyłącznie do tych z nich, które miałyby zostać orzeczone w wyroku łącznym. Przepis ten znajduje zatem zastosowanie jedynie do szczególnych sytuacji procesowych uregulowanych w rozdziale 60. Kodeksu postępowania karnego („*Orzekanie kary łącznej*”). Jak zauważono w doktrynie i w orzecznictwie, wyrok łączny zapada wówczas (i tylko wówczas), gdy zachodzi potrzeba wymierzenia kary łącznej w stosunku do sprawcy skazanego prawomocnie różnymi wyrokami. Wyrok łączny jest wyrokiem szczególnym z tego względu, że z założenia nie rozstrzyga się w nim w ogóle kwestii winy oskarżonego, która uprzednio została już przesądzona w podlegających połączeniu prawomocnych wyrokach skazujących. Wydanie wyroku łącznego następuje przy tym zawsze w interesie skazanego [*vide* – P. Hofmański (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 468-682. Tom III*, Warszawa 2004, s. 336-337]. Równocześnie z przepisów dotyczących przedawnienia wykonania kary (*vide* – art. 103 Kodeksu karnego) wynika, że kwestia wydania wyroku łącznego może zaktualizować się niekiedy nawet kilkadziesiąt lat po uprawomocnieniu się wyroku skazującego (który z kolei – co wynika z art. 101 Kodeksu karnego – może zostać wydany nawet kilkadziesiąt lat od czasu popełnienia czynu). Oznacza to, że – inaczej niż twierdzi Sąd pytający – instytucja wyroku łącznego z samej swojej natury odrywa się od czynu sprawcy i zostaje powiązana z działalnością wymiaru sprawiedliwości. Okoliczność tę dostrzega sam ustawodawca, stwierdzając w art. 571 § 1 Kodeksu postępowania karnego, że sąd w razie potrzeby zwraca się do zakładów karnych, w których skazany przebywał, o nadesłanie opinii o zachowaniu się skazanego w okresie odbywania kary, jak również informacji o warunkach rodzinnych, majątkowych i co do stanu zdrowia skazanego. Ustawodawca tym samym zakłada, że na wymiar kary orzekanej w wyroku łącznym mają wpływ okoliczności z przypisanym skazanemu czynem

niepowiązane – a więc fakty, które niekiedy mogły zaistnieć nawet wiele lat po dokonaniu przestępstwa.

Biorąc zatem pod uwagę specyfikę materii, do której znajduje zastosowanie art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r., kwestionowana przez Sąd pytający decyzja ustawodawcza – polegająca na wprowadzeniu opisanej wyżej cezury czasowej stosowania nowatorskiego modelu kary łącznej ukształtowanego wymienioną ustawą – nie może być uznana za wykraczającą poza przyznaną ustawodawcy w Konstytucji swobodę kształtowania stosunków prawnych. Za taką oceną przemawiają dodatkowo dwie okoliczności.

Po pierwsze, konstytucyjność obowiązujących do dnia wejścia w życie ustawy z 20 lutego 2015 r. zasad łączenia kar i środków karnych nie jest przez Sąd pytający kwestionowana. Brak jest zatem podstaw do przyjęcia, że wynikający z art. 19 ust. 1 tej ustawy nakaz dalszego stosowania tych zasad do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem jej wejścia w życie naruszałby jakiegokolwiek wartości konstytucyjne.

Po drugie, wyrażona w art. 4 § 1 Kodeksu karnego reguła intertemporalna stosowania ustawy względniejszej dla sprawcy nie została zagwarantowana ani w Konstytucji RP, ani w stanowiącej „konstytucyjny instrument europejskiego porządku publicznego” Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Spośród ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych jedynie Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych stwierdza w art. 15 ust. 1 zd. 3, że jeżeli po popełnieniu przestępstwa ustanowiona zostanie przez ustawę kara łagodniejsza za takie przestępstwo, przestępca będzie miał prawo z tego korzystać. Jednakże ten ostatni przepis nie rozciąga się na kary przewidziane w ustawie ogłoszonej po skazaniu sprawcy i nie nakłada na państwa obowiązku ponownego osądzenia osób już skazanych (*vide* – stanowisko państwa-strony wyrażone w sprawie *A.*

K. Dean przeciwko Nowej Zelandii, zawiadomienie nr 1512/2006, pogląd Komitetu Praw Człowieka z dnia 17 marca 2009 r., § 4.9²).

Nadmienić należy ponadto, że argument Sądu pytającego, iż kwestionowana regulacja mogłaby zachęcać niektórych skazanych do popełniania kolejnych przestępstw, odnosi się oceny trafności i zasadności rozwiązań przyjętych przez parlament, do czego Trybunał Konstytucyjny – jako „sąd prawa” – nie jest powołany (*vide* – L. Garlicki, *Przegląd orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego za 2012 rok*, *Przegląd Sądowy* nr 2013/10, s. 86).

Z powyższych przyczyn uzasadniony wydaje się pogląd, że datę wydania wyroku można uznać za relewantną cechę uzasadniająca zróżnicowanie sytuacji prawnej skazanych. Stąd też art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r., w zakresie, w jakim stanowi, że przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego w brzmieniu nadanym ustawą z 20 lutego 2015 r. nie stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy, jest zgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Odnosząc się do kolejnych powołanych w pytaniu prawnym Sądu Rejonowego w Chorzowie wzorców kontroli, należy przypomnieć, że w art. 78 Konstytucji RP uregulowane jest prawo każdego do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Zasada dwuinstancyjności, wyrażona w art. 78 ustawy zasadniczej, gwarantuje stronom postępowania, że orzeczenie wydane w pierwszej instancji będzie mogło być zweryfikowane nie tylko pod względem merytorycznym, lecz także w zakresie usuwania uchybień, błędów proceduralnych czy omyłek popełnionych w tym postępowaniu (*vide* – M. Haczkowska, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, LexisNexis 2014). Z kolei prawo do obrony, zagwarantowane w art. 42 ust. 2 Konstytucji, polega na możliwości przedstawiania przez podsądnego dowodów, świadków, a także posiadania obrońcy (*vide* – W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej*

---

² <http://juris.ohchr.org/Search/Details/1510> (dostęp: 21.9.2016).

Polskiej. Komentarz, wyd. VII, LEX 2013). Obrona materialna to możliwość bronięcia przez oskarżonego swoich interesów osobiście (np. możliwość odmowy składania wyjaśnień, prawo wglądu w akta i składania wniosków dowodowych), zaś obrona formalna to prawo do korzystania z pomocy obrońcy (*vide* – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 lutego 2004 r., sygn. akt SK 39/02, OTK ZU nr 2/A/2004, poz. 7). Wreszcie na wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawo do sądu składają się cztery podstawowe elementy: prawo dostępu do sądu, tj. prawo uruchomienia procedury przed sądem – organem o określonej charakterystyce (niezależnym, bezstronnym i niezawisłym), prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności, prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd, oraz prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawy (*vide* – np. – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 lipca 2009 r., sygn. akt K 7/09, OTK ZU nr 7/A/2009, poz. 113). Sprawiedliwa procedura sądowa to taka, która zapewnia stronom uprawnienia procesowe stosowne do przedmiotu prowadzonego postępowania. Zgodnie z wymogami rzetelnego procesu, uczestnicy postępowania muszą mieć realną możliwość przedstawienia swoich racji, a sąd ma obowiązek je rozważyć (*vide* – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lipca 2004 r., sygn. akt P 2/04, OTK ZU nr 7/A/2004, poz. 72).

Biorąc pod uwagę opisaną zawartość normatywną powołanych w pytaniu prawnym artykułów: 78, 42 ust. 2 i 45 ust. 1 Konstytucji, stwierdzić należy, że przepisy te nie pozostają w niezbędnym związku treściowym z art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. i nie stanowią adekwatnego wzorca kontroli zakwestionowanej regulacji. Tym samym art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. nie jest z wymienionymi przepisami niezgodny.

Sąd Rejonowy w Chorzowie wskazał także jako wzorzec kontroli zasadę sprawiedliwości społecznej wyrażoną w art. 2 Konstytucji. Jednakże analiza uzasadnienia pytania prawnego w tym zakresie prowadzi do wniosku, że pytający Sąd w istocie dopatruje się naruszenia omawianej zasady jedynie w tym, że art. 19 ust. 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. narusza zasadę równości w ten sposób, iż wprowadza zróżnicowanie traktowania z uwagi na datę uprawomocnienia się wyroku. Tymczasem Trybunał Konstytucyjny stoi na stanowisku, że w razie sformułowania zarzutu niezgodności określonej regulacji prawnej z ustawą zasadniczą, związanego z nieuzasadnionym zróżnicowaniem sytuacji prawnej podmiotów podobnych, jako wzorzec kontroli powinna zostać wskazana zasada równości, a nie zasada sprawiedliwości społecznej, która – ze względu na regułę *lex specialis derogat legi generali* – nie stanowi wówczas odpowiedniego kryterium oceny konstytucyjności. Stąd też zastrzeżenia co do konstytucyjności uregulowań przewidujących nierówne traktowanie równych powinny być weryfikowane w kontekście zasady równości, a postępowanie w odniesieniu do zasady sprawiedliwości społecznej jako wzorca kontroli podlega umorzeniu ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku (*vide* – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 lipca 2012 r., sygn. akt P 24/10, OTK ZU nr 7/A/2012, poz. 79).

Z tych wszystkich względów wnoszę jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego

Robert Hernand
Zastępca Prokuratora Generalnego